

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра експертизи товарів та послуг

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво»

на тему: **«Дослідження конкурентоспроможності послуг вищих навчальних закладів»**

Виконавець:

студентка 49 групи,
факультету міжнародної економіки
Тіщенко Каріна Геннадіївна _____

/підпис/

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук, доцент
Траченко Людмила Анатоліївна _____

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Освіта останніми роками стає зростаючою і перспективною сферою економіки. Із кожним роком збільшується обсяг попиту і пропозиції на освітні послуги. Найбільш динамічно розвивається система вищої освіти. Інтенсивно формується глобальний освітній ринок, що призводить до конкурентної боротьби за абітурієнтів не тільки між вітчизняними закладами вищої освіти (ЗВО), а й із зарубіжними посередниками, що пропонують освітні послуги на українському ринку. Навчальним закладам доводиться відстоювати власну конкурентоспроможність, впроваджувати інновації в управлінні й досягненні стандартів якості. З особливою гостротою постала проблема підвищення конкурентоспроможності перед сучасними українськими ЗВО, що зіткнулися в останнє десятиліття зі зменшенням контингенту абітурієнтів.

Якість освіти взагалі та вищої освіти, зокрема є ключовим фактором, що визначає сьогодні ступінь розвитку та майбутнє будь-якої країни. Стрімка світова глобалізація освіти та студентська мобільність привели до зміни постачальників освітніх послуг, зумовивши необхідність посилення вимог щодо якості вищої освіти. Головним замовником освітніх послуг і, відповідно, контролером їх якості сьогодні передусім є не держава, а суспільство, особистості, та, зокрема, працедавці.

В умовах переходу до демократії гостро постала проблема модернізації всіх сфер життя українського суспільства. Очевидною є потреба для суспільства зміни освітнього значення та освітніх орієнтирів, адже освіта відіграє вирішальну роль у розбудові держави. Вона є життєво важливою функцією, ключовим сектором та умовою існування суспільства.

Нині звучить як аксіома, що якість освіти обумовлює рівень інтелектуального потенціалу будь-якої держави, стає однією з найважливіших передумов її економічної та політичної самостійності, запорукою конкурентоспроможності на світовій арені. В усьому світі зростає увага до якості та стандартів вищої освіти, що пояснюється її швидким розвитком і, водночас, підвищенням вартості освітніх послуг для держави і людей. Знання сьогодні – це джерело конкурентної переваги, тому уряди більшості держав повною мірою усвідомлюють всю важливість забезпечення своїх громадян якісною освітою. Україна, базуючись на загальноєвропейських та світових підходах до розбудови освітнього сектору, також надає важливого значення цій проблемі.

Питаннями щодо дослідження конкурентоспроможності послуг вищої освіти займалися такі вчені: Безтелесна Л. І., Босак О. В., Вікторов В., Гончаров С., Гришнова О., Драган О. І., Згуровський М. З., Кравченко К. В., Олендр Т. М., Пустотіна К. В., Сорока О. В., Стойка О. Я., Холявко Н. І., Хлеб Л. В., Царенко І., Чекаловська Г. З., Шелемба М. М., Шилова В. та ін.

Очевидно, що проблема підвищення конкурентоспроможності послуг закладів вищої освіти є не лише актуальною, а однією з найважливіших.

Саме тому **метою дипломної роботи** є дослідження конкурентоспроможності закладів вищої освіти.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- проаналізувати сучасний стан ринку послуг вищої освіти в Україні;
- охарактеризувати законодавчу та нормативно-правову базу, що регламентують вимоги до надання послуг вищої освіти;
- зробити порівняльний аналіз вищої освіти України та США;
- надати характеристику діяльності Одеського національного економічного університету;
- визначити чинники, що впливають на конкурентоспроможність послуг вищої освіти;
- зробити оцінку рівня конкурентоспроможності закладів вищої освіти;
- визначити шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності послуг вищої освіти.

Об'єктом дослідження є процес надання освітніх послуг.

Предметом дослідження є конкурентоспроможність закладів вищої освіти.

Методи дослідження: метод рейтингових оцінок для визначення конкурентоспроможності закладів вищої освіти.

Апробація результатів дослідження: основні положення випускної роботи доповідалися і обговорювалися на студентській науковій конференції факультету міжнародної економіки ОНЕУ (м. Одеса, 2019 р.) і опубліковані у збірнику наукових робіт за підсумками студентської наукової конференції «Минуле, сучасне, майбутнє» Одеського національного економічного університету, 2019.

Інформаційна база роботи. Інформаційну базу роботи становлять матеріали: Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII (ред. від 19.01.2019), Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII (ред. від 01.01.2019), дані Одеського національного економічного університету, наукові праці тощо.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 66 сторінок. Робота містить 12 таблиць, 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні аспекти щодо надання освітніх послуг закладами вищої освіти»* проаналізовано сучасний стан ринку послуг вищої освіти в Україні; наведено основних конкурентів на ринку освітніх послуг; охарактеризовано законодавчу та нормативно-правову базу, що регламентують вимоги до надання освітніх послуг; зроблено порівняльний аналіз вищої освіти України та США.

У другому розділі *«Дослідження конкурентоспроможності послуг вищої освіти на прикладі Одеського національного економічного університету»* наведено характеристику діяльності Одеського національного економічного університету; визначено чинники, що впливають на конкурентоспроможність послуг вищої освіти; визначено основні критерії на яких базується рейтинг закладів вищої освіти; наведено рейтинг вузів м. Одеси, які зайняли найвищі місця в рейтингу закладів вищої освіти.

У третьому розділі «*Шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності послуг вищої освіти*» запропоновано шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності послуг вищої освіти, а саме метод брендингу, Болонський процес та стратегія зростання вищої освіти «Європа-2020».

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. З'ясовано що вищу освіту поділяють на два етапи: бакалаврат та магістратура. Ринку освітніх послуг в Україні притаманні проблеми, а саме: скорочення мережі освітніх закладів; зростання обсягів реалізованих освітніх послуг в абсолютному значенні не супроводжується зростанням їх кількості або якості; зниження частки осіб, які навчаються за рахунок бюджетних коштів; зниження рівня фінансування освіти; відсутність чіткого механізму виявлення закладів освіти, що діють неправомірно. Конкурентами на ринку освітніх послуг виступають: державні та недержавні ЗВО, консалтингові фірми, організації та промислові підприємства. В залежності від ринку освітніх послуг конкуренти поділяються на такі типи: прями, товарні, непрямі, неявні.

2. Законодавство України про освіту включає низку законів, таких як «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», а також Указів Президента і Постанов Уряду. Освітня діяльність на території України, відповідно до ст. 28 Закону України «Про вищу освіту», здійснюється вищими навчальними закладами на підставі ліцензій, які видаються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Порядок створення, реорганізації та ліквідації вищих навчальних закладів визначено ЗУ «Про вищу освіту» та відповідними постановами Кабінету Міністрів України і здійснюється за обов'язковими процедурами ліцензування та акредитації.

3. При порівнянні вищої освіти України та США були виділені основні відмінні риси, а саме: систему вищої освіти України характеризує високий рівень централізації, а США – децентралізації; різні типи вищих навчальних закладів, в Україні: університети, академії, інститути, консерваторії, коледжі, технікуми, училища; у США: університети, коледжі та спеціалізовані інститути; в українській системі вищої освіти традиційними вважаються денна, вечірня та заочна форми навчання у ЗВО, а у США найбільш затребуваною формою навчання є дистанційне навчання та ін. Лідуючі позиції за Шанхайським рейтингом ARWU у світі обіймають заклади вищої освіти Сполучених Штатів Америки та Сполученого Королівства Великобританії.

4. науковий потенціал ОНЕУ складає більш ніж 500 осіб професорсько-викладацького складу, понад 320 з яких мають науковий ступінь, у тому числі 48 докторів наук, професорів. В університеті діє система безперервної підготовки фахівців: довузівська підготовка, академічна та післядипломна освіта. Підготовка фахівців здійснюється на 4 факультетах, до складу яких входить 22 кафедри.

5. Визначили чинники, що впливають на конкурентоспроможність послуг вищої освіти, а саме: керовані (за допомогою яких освітня установа сама формує

свою конкурентоспроможність в умовах ринку освітніх послуг) та некеровані (які відображають сукупність умов, на які навчальний заклад вплинути не може і до яких змушений адаптуватися). Проведено аналіз думок найбільш відомих фахівців в напрямку визначення чинників, що впливають на конкурентоспроможність та встановлено, що найбільш значущими чинниками є: науково-освітній потенціал, матеріально-технічна база, форми навчання, просування освітніх послуг на ринку та конкурентоспроможність фахівців, підготовку яких здійснює ЗВО, а найменш впливовими є: спектр освітніх послуг, швидкість реагування на зміни запитів споживачів (абітурієнтів і роботодавців), престиж спеціальностей, фінансова забезпеченість (стійкість) та внутрішньо-корпоративне середовище.

6. Проаналізовано науково-методичну літературу та виявлено ряд методів, які доцільно використовувати при оцінці рівня конкурентоспроможності ЗВО, а саме: метод експертних оцінок, метод опитування респондентів, метод рейтингових оцінок, метод кореляційного аналізу, метод факторного аналізу, економічне моделювання, метод бальної оцінки та метод бенчмаркінгу. Встановлено, що найбільш поширеним є метод рейтингової оцінки. Саме цей метод дослідження ми використовували при написанні кваліфікаційної роботи. Проаналізовано наукові публікації різних авторів та визначено основні критерії на яких базується рейтинг ЗВО: репутація, вступний конкурс, фінансові ресурси, задоволеність студентів, науковий потенціал професорсько-викладацького складу. Наведено порівняльну таблицю різних методів проведення рейтингів українських ЗВО за 2018 рік та рейтинг вузів Одеси, які зайняли найвищі місця в рейтингу закладів вищої освіти в 2018 році.

7. Визначено шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності послуг вищої освіти. Встановлено, що брендинг ЗВО передбачає впровадження нових способів надання освітніх послуг, а саме: використання «кейс-технологій», застосування Offline технології, M-Learning технології, TV- технології, інтернет-технології (Online навчання). З'ясовано, що Болонський процес був покликаний збільшити конкурентоспроможність і привабливість європейської вищої освіти, сприяти мобільності студентів, полегшити працевлаштування за рахунок введення системи, що дозволяє легко визначити рівень підготовки та ступінь випускників. Встановлено, що суть програми «Європа-2020» у сфері освіти полягає в тому, щоб до 2020 року 40% молоді віком 30-34 роки отримували вищу освіту. Стратегія передбачає поглиблення співпраці з метою реалізації на практиці концепції навчання упродовж життя, що включає сім основних тез, а саме: нові базові кваліфікації для всіх; збільшення інвестицій у гуманітарні ресурси; інновації в методах викладання і навчання; оцінювання навчання; переосмислення професійного консультування; наближення навчання до студентів; вплив регіональних і місцевих структур з прийняття рішень.

АНОТАЦІЯ

Тіщенко К. Г. «Дослідження конкурентоспроможності послуг вищих навчальних закладів»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності
«6.030510 «Товарознавство та торговельне підприємництво»»
Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019

У роботі розглядаються теоретичні аспекти щодо надання освітніх послуг закладами вищої освіти. Проаналізовано сучасний стан ринку послуг вищої освіти в Україні. Охарактеризовано законодавчу та нормативно-правову базу, що регламентує вимоги до надання послуг вищої освіти. Проведено порівняльний аналіз вищої освіти України та США.

Наведено характеристику діяльності Одеського національного економічного університету. Визначено чинники, що впливають на конкурентоспроможність послуг вищих навчальних закладів.

Запропоновано шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності послуг вищої освіти за рахунок брендингу та Болонського процесу.

Ключові слова: конкурентоспроможність, заклад вищої освіти, освітні послуги, ринок освітніх послуг, рейтинг, чинники, якість освіти.

ANNOTATION

Tishchenko K. «Research of Competitiveness of Services of the Higher Educational Establishments»

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty
«6.030510 «Commodity and trade entrepreneurship»
Odessa National Economics University. – Odessa, 2019.

The theoretical aspects of providing educational services by institutions of higher education are considered in this paper. The present state of the market of higher education services in Ukraine is analyzed. The legislative and regulatory framework regulating the requirements for the provision of higher education services is described. A comparative analysis of higher education in Ukraine and the USA was conducted.

The characteristics of the Odessa National Economic University are described. The factors influencing the competitiveness of higher educational institutions services are determined.

The ways of improving the quality and competitiveness of higher education services through branding and the Bologna process are proposed.

Key words: competitiveness, institution of higher education, educational services, market of educational services, rating, factors, quality of education.